

Kilka uwag do znowelizowanych Wytycznych Konferencji Episkopatu Polski w kontekście zasad techniki legislacyjnej oraz znowelizowanego art. 240 § 1 kodeksu karnego

1.

13 lipca 2017 roku weszła w życie ustawa zmieniająca znowelizowany art. 240 kodeksu karnego¹, który penalizuje niezawiadomienie o niektórych rodzajach czynów zabronionych oraz określa okoliczności wyłączające odpowiedzialność bądź karalność sprawy. W aktualnym brzmieniu § 1 przedmiotowego artykułu stanowi, że „Kto, mając wiarygodną wiadomość o karalnym przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu czynu zabronionego określonego w art. 118, 118a, 120–124, 127, 128, 130, 134, 140, 148, 156, 163, 166, 189, 197 § 3 lub 4, 198, 200, 252 lub przestępstwa o charakterze terrorystycznym, nie zawiadamia niezwłocznie organu powołanego do ścigania przestępstw, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”.

W związku z tą nowelizacją Konferencja Episkopatu Polski² zdecydowała się dokonać nowelizacji dokumentu zatytułowanego *Wytyczne dotyczące wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko*

---

¹ Zmianę wprowadza Ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego, „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” [dalej: Dz.U.] z 2017 r. poz. 773.

² Dalej: KEP.

szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia³, który został uchwalony 8 października 2014 roku (uchwała KEP nr 13/366/2014). Zmiany w przedmiotowym dokumencie zostały dokonane uchwałą KEP nr 5/376/2017 z dnia 6 czerwca 2017 roku⁴. Poniższe rozważania odnoszą się do znowelizowanych *Wytycznych*. Notabene dokument ten zarówno w wersji pierwotnej, jak i jego nowelizacje, względnie jego tekst jednolity powinny – zgodnie z kan. 455 § 2 kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku⁵ – być przesłane do Stolicy Apostolskiej w celu zatwierdzenia (*recognitio*). W przypadku braku takiego zatwierdzenia można skutecznie podważać *stricte* normatywny, czyli ustawowy charakter *Wytycznych*⁶.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie w formie kilku *ex promptu* pisanych uwag krytycznej oceny *Wytycznych* dokonanej w kontekście zasad techniki legislacyjnej oraz wspomnianej nowelizacji kodeksu karnego⁷.

2.

Wytyczne to dokument, który jest bez wątplenia ustawą kościelną. Świadczą o tym m.in. takie jego cechy jak: wydanie go przez podmiot posiadający władzę rządzenia w funkcji ustawodawczej (czyli w trzybiegunowej teorii władzy w Kościele

³ *Wytyczne dotyczące wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia* [dalej: *Wytyczne*], „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 2015 nr 27, s. 39–49 oraz <http://episkopat.pl/wytyczne-dotyczace-wstepnego-dochodzenia-kanonicznego-w-przypadku-oskarzen-duchownych-o-czyny-przeciwko-szostemu-przykazaniu-dekalogu-z-osoba-niepelnoletnia-ponizej-osiemnastego-roku-zycia> (22.05.2017).

⁴ Ujednolicony tekst *Wytycznych* na stronie http://episkopat.pl/wp-content/uploads/2017/07/KEP_wytyczne_z_aneksami.NOWELIZACJA.2017-1.pdf (13.07.2017).

⁵ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, 25.01.1983*, „Acta Apostolicae Sedis” [dalej: AAS] 75 (1983), pars II, s. 1–301; tekst łacińsko-polski: *Kodeks prawa kanonicznego*, przekład zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski, Poznań 1984. Cytowane kanony odnoszą się do tego aktu normatywnego.

⁶ Por. T. J. Green, *The Normative Role of Episcopal Conferences in the 1983 Code*, w: *Episcopal Conferences: Historical, Canonical & Theological Studies*, ed. T. J. Reese, Washington 1989, s. 154 oraz s. 166; zob. Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Authentice Interpretando, 15.05.1985, AAS 77 (1985), s. 771.

⁷ Dalej w przypisach i nawiasach jako: kk.

po prostu – władzy ustawodawczej) w tym przypadku Konferencję Episkopatu⁸; abstrakcyjny i generalny charakter norm zawartych w przepisach dokumentu; prospektywność tych norm; urzędowa publikacja dokumentu, dokonana w oficjalnym organie KEP, czyli w „Aktach Konferencji Episkopatu Polski”⁹. Jako ustawa *Wytyczne* powinny być zredagowane zgodnie z zasadami techniki legislacyjnej. Niestety, analizując ten dokument pod tym kątem, należy stwierdzić kilka uchybień. W artykule zostaną omówione jedynie uchybienia związane z tytułem *Wytycznych*. Omówienie bowiem wszystkich błędów lub niedopatrzeń ustawodawcy związanych z *Wytycznymi* wymagałoby osobnego artykułu.

3.

Zgodnie z zasadami techniki legislacyjnej stosowanymi zwykle przez Najwyższego prawodawcę kościelnego tytuł aktu normatywnego powinien zawierać: a) oznaczenie rodzaju aktu oraz b) ogólne określenie jego przedmiotu.

Ad a. Gdy chodzi o rodzaju aktu, to należy zauważyć, że nazwa rodzaju wybrana przez prawodawcę kościelnego, czyli *Wytyczne*, nie jest nieprawidłowa. W prawodawstwie kanonicznym bowiem nie ma – jak to jest w przypadku prawodawstwa polskiego – sztywnych reguł określenia rodzajów aktów normatywnych (np. ustawa, rozporządzenie), które to rodzaje aktów oddają jednocześnie ich normatywny charakter i miejsce w hierarchii aktów normatywnych. Notabene odmiennie jest w nauczaniu dogmatycznym Kościoła, gdzie rodzaj dokumentu jest przesłanką do określenia znaczenia nauczania dogmatycznego¹⁰.

Należy odnotować, że nawet najwyższy prawodawca kościelny lub ograny stanowiące akty normatywne na jego zlecenie w tytułach ustaw umieszczają typy dokumentów niejednokrotnie wbrew kodeksowi. Jako przykład można podać

---

8 Konferencja Episkopatu może wydawać dekryty ogólne (ustawy kościelne) jedynie w tych sprawach, w których przewiduje to kanoniczne prawo powszechne, czyli obowiązujące na całym świecie, albo określa szczególne polecenie Stolicy Apostolskiej, wydane przez nią z własnej inicjatywy lub na prośbę samej Konferencji (kan. 455 § 1). Praktyczna analiza tego przepisu zob. J. Listl, *Die Einzelkompetenzen der Bischofskonferenz*, w: *Handbuch des Katholischen Kirchenrechts*, Hrsg. J. Listl, H. Schmitz, Regensburg 1992, s. 408–411.

9 Por. P. Kroczeck, *The Art of Legislation: the Principles of Lawgiving in the Church*, 2nd rev. ed., Kraków 2012, s. 38.

10 Przykłady zob. C. Napiórkowski, *Jak uprawiać teologię*, Wrocław 1991, s. 158.

instrukcję *Dignitas connubii*¹¹, która jest ustawą, a nie instrukcją. Dokument ten bowiem wprowadza do systemu prawa kanonicznego nowe normy i modyfikuje istniejące, zaś zgodnie z kan. 34 § 1, instrukcja (*instructio*) ma jedynie wyjaśniać przepisy ustaw oraz rozwijać i określać racje, które należy uwzględnić przy zachowaniu ustaw. Kodeks jasno stwierdza, że „postanowienia instrukcji nie zmieniają ustaw” (kan. 34 § 2). Ogólnie więc można powiedzieć, że w systemie prawa kanonicznego istnieje duża dowolność w ukrywaniu pod różnymi nazwami tego, co prawodawstwo zna jako ustawa¹². Jak zauważono już w literaturze przedmiotu, władza kościelna jakby stosowała na potrzeby prawodawstwa zasadę *falsa demonstratio non nocet*¹³. Takie działanie należy oceniać negatywnie¹⁴.

Ad b. Jak wspomniano, tytuł dokumentu powinien oddawać możliwie najpełniej jego normatywną zawartość. W przypadku *Wytycznych* występują dwa uchybienia. Pierwsze z nich dotyczy wyrażenia „w przypadku oskarżeń duchownych”. Wyrażenie to zawiera błąd amfibolii. Nie jest bowiem jasne, czy duchowni są oskarżani, czy to oni oskarżają. Przyjmując na podstawie treści dokumentu pierwszą wersję znaczenia tytułu, trzeba zauważyć, że tytuł nie oddaje treści *Wytycznych*. Zgodnie z samymi *Wytycznymi* znamię sprawcy przestępstw, o których w nich mowa, zostało rozciągnięte poza duchownych na osoby konsekrowane i „innych świeckich, działających w strukturach Kościoła”¹⁵.

Drugie z uchybień dotyczy sformułowania „z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia”, które jest błędne na gruncie języka kanonicznego. Kodeks prawa kanonicznego bowiem w oficjalnym tłumaczeniu z 1983 roku na język polski

¹¹ Pontificium Consilium de Legum Textibus, Istruzione *Dignitas connubii* sulle norme da osservarsi nei tribunali ecclesiastici nelle cause matrimoniali, 25.01.2005, Città del Vaticano 2005; polskie tłumaczenie *Komentarz do Instrukcji procesowej „Dignitas connubii”*, red. T. Rozkrut, Sandomierz 2007.

¹² Por. P. Kroczek, *The Art of Legislation...*, dz. cyt., s. 195 oraz s. 200–203; M. Huels, *A Theory of Juridical Documents Based on Canons 29–34*, „*Studia Canonica*” 32 (1998), s. 337–338; por. art. 222 Ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r. poz. 267 z późn. zm.).

¹³ Por. *Iustiniani digesta*, w: *Corpus iuris civilis*, editio stereotypa, vol. 1, recognovit T. Mommsen, Berolini 1872, 35, 1, 33.

¹⁴ Por. P. Kroczek, *Ocena instrukcji „Dignitas connubii” z perspektywy sztuki legislacji*, „*Prawo Kanoniczne*” 58 (2015) nr 1, s. 100–101.

¹⁵ „W sposób analogiczny, *mutatis mutandis*, należy postępować w przypadkach nadużyć przeciwko szóstemu przykazaniu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia popełnionych przez osoby konsekrowane lub innych świeckich, działających w strukturach Kościoła” (*Wytyczne*, nr 18).

nie zna terminu „niepełnoletni”. W języku kanonicznym znany jest, i o to zapewne chodziło prawodawcy, termin „małoletni” (w wersji oryginalnej kodeksu – łac. *minor*), którym zgodnie z kan. 97 § 1 jest osoba, która nie ukończyła osiemnastu lat. Ten właśnie termin należało zastosować i zrezygnować z dookreślenia „poniżej osiemnastego roku życia”.

Zważywszy na to, że prawo kanoniczne ustala granicę szczególnej ochrony integralności seksualnej osoby na wiek 18 lat (art. 6 § 1 nr 1 *Normae de gravioribus delictis*¹⁶; por. kan. 1395 § 2), użycie terminu „małoletni” byłoby również zgodne polskim kodeksem cywilnym¹⁷, zgodnie z którym małoletnim jest osoba, która, co do zasady, nie ukończyła 18 lat (zob. art. 10 § 1 kc). Jednocześnie tytuł omawianej kościelnej ustawy byłby wyrażony w polskim języku prawnym, co ze względu na to, że przedmiotowa sprawa należy do zbioru materii podlegających kompetencji prawodawcy kościelnego i polskiego (*res mixtae*), byłoby szczególnie pożądane. Oczywiście nie można tracić z pola widzenia tego, że w kodeksie karnym „dorosłość seksualną” – *sit venia verbo* – polski ustawodawca wytycza na lat 15 (zob. np. art. 200 kk).

Notabene na gruncie polskiego prawa karnego „nieletnim” jest wyłącznie sprawca przestępstwa do ukończenia 17 roku życia (art. 10 § 1 kk), czy też osoba w wieku od 15 do 17 lat, która może odpowiadać na zasadach określonych w kodeksie karnym (art. 10 § 2 kk). Zaś na gruncie Ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich¹⁸ „nieletnimi” są osoby, co do których stosuje się przepisy tejże ustawy, czyli: 1) osoby do 18 roku życia, jeżeli wykazują przejawy demoralizacji; 2) osoby, które mają pomiędzy 13 a 17 lat i popełniły czyn karalny w rozumieniu przedmiotowej ustawy; 3) osoby do 21 lat, jeżeli są wykonywane wobec nich środki przewidziane w przedmiotowej ustawie.

4.

Przechodząc do treści normatywnej *Wytycznych*, należy zauważyć, że nakazuje się w nich, aby osobie oskarżającej o czyny zabronione stypizowane w art. 197 § 3

---

¹⁶ Congregatio pro Doctrina Fidei, *Normae de gravioribus delictis*, 21.05.2010, AAS 102 (2010), s. 419–434.

¹⁷ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny [dalej w przypisach i nawiasach: kc] (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1822 z późn. zm.).

¹⁸ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1654).

lub 4, art. 198, art. 200 kodeksu karnego „wyraźnie przypomnieć” o prawnokarnym obowiązku złożenia doniesienia do organów ścigania – jak to ujęto – „zgodnie z wszystkimi przepisami prawa polskiego” (nr 4 *Wytycznych*). A jeżeli osoba oskarżająca tego nie uczyniła, przedmiotowy obowiązek ciąży na przyjmującym zgłoszenie (nr 4 *Wytycznych* oraz art. 1a Aneksu nr 2 do *Wytycznych*)¹⁹.

Poprzez przepis art. 1a Aneksu nr 2 do *Wytycznych* prawodawca kościelny dokonał recepcji do kościelnego systemu prawa partykularnego normy z systemu prawa polskiego. W ten sposób adresat normy kanonicznej został objęty także prawnokanonicznym (a więc – co wynika z zasad niezależności i autonomii państwa i Kościoła przyjętych w Polsce – niezależnym od obowiązku wynikającego z prawa polskiego) obowiązkiem denuncjacji. Ten obowiązek jednak ma ograniczony w stosunku do prawa polskiego zakres, a ograniczenie to ma dwa wymiary. Po pierwsze, obowiązek ten obejmuje wyłącznie czyny zabronione mogące być przestępstwami seksualnymi przeciwko małoletniej osobie, tj. przestępstwa opisane w art. 197 § 3 lub 4, art. 198, art. 200 kodeksu karnego. Po drugie, prawodawca kościelny obowiązek denuncjacji ogranicza do sytuacji, w których doszło do dokonania czynu zabronionego. Nie ma kanonicznego obowiązku denuncjacji ten, kto wie o usiłowaniu popełnienia czynu zabronionego, chociaż w polskim prawie karnym jest ono zawsze karalne (art. 13 § 1 kk). Wprowadzenie takiego obowiązku przez prawodawcę kościelnego byłoby więc celowe.

Dodać jeszcze trzeba, że w przeciwieństwie do ustawodawcy polskiego, prawodawca kościelny nie przewidział sankcji kanonicznej za niezachowanie tego obowiązku denuncjacji.

Rozwiązanie polegające na włączeniu normy polskiego prawa do prawa kanonicznego należy ocenić bardzo wysoko. Po pierwsze dlatego, że w sytuacji, gdy obowiązek denuncjacji ma dwa źródła normatywne, zwiększa się prawdopodobieństwo jego realizacji, czyli zachowania oczekiwanego przez ustawodawcę polskiego, a także naśladującego go prawodawcę kościelnego. A po drugie, osobom, które

---

¹⁹ Notabene zgodnie z nr 16 *Wytycznych*, który ma brzmienie „Wszelka dokumentacja wstępnego dochodzenia kanonicznego z zasady przeznaczona jedynie do wewnętrznego użytku Kościoła. Przełożony winien jednak rozważyć, czy dokumentacja ta stanowi podstawę do złożenia odrębnego doniesienia do właściwych organów państwowych, zgodnie z prawem polskim, o ile z treści zgłoszenia nie wynika, że doszło do popełnienia czynu zabronionego opisanego w innych przepisach niż art. 197 § 3 lub 4, art. 198, art. 200 kk, a zawartych w rozdziale xxv tegoż Kodeksu” nie istnieje kanoniczny obowiązek, lecz tylko możliwość denuncjacji w zakresie przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności.

z ramienia Kościoła stykają się z informacjami dotyczącymi przestępstw, o których była mowa, takie rozwiązanie prawne może pomóc w uniknięciu sytuacji narażenia się na sankcję prawnokarną z powodu ignorancji lub niechęci współpracy z organami powołanymi do ścigania przestępstw. Przestępstwo z art. 240 § 1 kodeksu karnego jest bowiem przestępstwem formalnym z zaniechania. Można je popełnić zarówno w zamiarze bezpośrednim, jak i ewentualnym. Pytanie, czy nie należało wzmocnić efektywności normy kanonicznej poprzez obwarowanie jej sankcją, jest w pełni zasadne, a odpowiedź na nie może stanowić okazję do sformułowania postulatu *de lege ferenda*.

5.

Analizując dalej treść normatywną *Wytycznych*, należy zauważyć, że prawodawca kościelny – do czego ma pełne prawo – nakazuje, aby zgłoszenie do organów ścigania miało formę pisemną i obejmowało: dane domniemanego sprawcy, ogólny opis czynu zabronionego, imię i nazwisko domniemanego pokrzywdzonego, dane osoby, od której uzyskano informacje (art. 1a ust. 2 *Wytycznych*). Powyższy zakres katalogu obowiązkowych danych znacznie przekracza zakres obowiązku wynikający z prawa polskiego. W świetle doktryny prawniczej i orzecznictwa obowiązek denuncjacji zawarty w art. 240 kodeksu karnego obejmuje wyłącznie fakt zgłoszenia, które nawet może być anonimowe²⁰, oraz wskazanie przez zgłaszającego na środki dowodowe, które uprawdopodobniają jego twierdzenie²¹. Uważa się niekiedy, że nie jest wymagane podawanie nazwiska sprawcy czynu zabronionego, nawet wówczas, gdy jest ono znane zgłaszającemu²², choć w tej ostatniej z wymienionych kwestii istnieją też zdania odmienne²³. Należy odnotować słuszny postulat *de lege ferenda*,

---

²⁰ Zob. A. Herzog, Art. 240, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, Warszawa 2017, nr 6; zob. więcej: K. Dudka, *Anonim a wszczęcie postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2005 nr 4, s. 55–62 czy też R. A. Stefański, *Anonim jako źródło informacji o przestępstwie*, „Prokuratura i Prawo” 2014 nr 11–12, s. 5–13.

²¹ Zob. W. Zalewski, Art. 240, w: *Kodeks karny. Część szczególna. Tom 11. Komentarz do artykułów 222–316*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2013, 111/6.

²² Zob. B. Kunicka-Michalska, Art. 240, w: *Kodeks karny. Komentarz do części szczególnej*, t. 2, red. A. Wąsek, Warszawa 2006, 111/14; Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Karne z dnia 12 października 2006 r., IV KK 247/06, Legalis nr 84515.

²³ Zob. np. L. Wilk, *Obowiązek denuncjacji w prawie karnym (art. 240 k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 1999 nr 1, s. 35; A. Herzog, Art. 240, dz. cyt., nr 7.

że należałoby doprecyzować wymogi odnoszące się do zakresu realizacji prawnego obowiązku denuncjacji oraz wskazać ogólną regułę interpretacyjną²⁴.

Wydawać by się mogło, że przedstawione rozwiązanie przyjęte przez KEP w *Wytycznych* zasługuje na aprobatę. Złożenie bowiem zawiadomienia mało uprawdopodobnionego, a przez to być może niewiarygodnego dla organów powołanych do ścigania przestępstw, mogłoby skutkować odmową wszczęcia śledztwa lub dochodzenia, co ma znaczenie dla efektywności prawa w tym zakresie.

Trzeba zaznaczyć, że obowiązek oceny, czy wiadomość jest wiarygodna, spoczywa w pierwszej kolejności na osobie objętej obowiązkiem z art. 240 § 1 kodeksu karnego. Kryteria tej oceny są problematyczne. Jeden z komentarzy definiuje wiarygodną wiadomość jako wiadomość w dużym stopniu prawdopodobną, lecz jeszcze nie pewną, a więc taką, która nie może mieć charakteru pogłoski, plotki, a tym bardziej urojenia²⁵. Oczywiście, ograny ścigania ocenę dokonaną przez denuncjatora poddają weryfikacji. W rezultacie tych zabiegów organy odpowiadają na pytanie, czy dostarczone przez denuncjatora informacje uzasadniają podejrzenie popełnienia przestępstwa i w zależności od odpowiedzi na tę kwestię podejmują dalsze czynności.

Trzeba zaznaczyć, że zgłoszenie dokonane przez denuncjatora na podstawie niewiarygodnych zdaniem organów ścigania informacji nie stwarza możliwości wszczęcia postępowania przeciwko niemu o występki fałszywego zawiadomienia o przestępstwie (art. 238 kk) lub też fałszywego oskarżenia innej osoby (art. 234 kk). Kluczowa dla wypełnienia obowiązku z art. 240 § 1 kodeksu karnego jest bowiem ocena wiarygodności dokonana przez denuncjatora, a nie przez organy ścigania.

Odnosząc się do szerokiego zakresu informacji, do których dostarczenia organom ścigania jest zobowiązany przez prawo kościelne denuncjator, należy zauważyć, że nie można utożsamiać obowiązków denuncjatora z obowiązkiem świadka. Ten ostatni powinien zeznać wszystko, co mu wiadomo, niczego nie zatajając przy uwzględnieniu ograniczeń wynikających z prawa polskiego w postaci np. tajemnicy zawodowej czy tajemnicy spowiedzi. W sytuacji, gdy zobowiązany do denuncjacji, mimo posiadania szerszych informacji o objętym nią przestępstwie, powiadomi uprawnione organy jedynie o samym fakcie jego wystąpienia, to całą

---

²⁴ Zob. J. Żylińska, *Prawny obowiązek zawiadomienia o niektórych przestępstwach (art. 240 k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 2015 nr 10, s. 56.

²⁵ Zob. W. Zalewski, *Art. 240, dz. cyt.*, III/6.

posiadaną o nim wiedzę będzie musiał przekazać w toku przesłuchania w charakterze świadka²⁶.

6.

Niestety, prawodawca kościelny w *Wytycznych* nie dał jednoznacznej odpowiedzi na pojawiającą się w gronie kanonistów i prawników wątpliwość, która daje się ująć w złożone pytanie: czy cytowany przepis nakazuje doniesienie o wymienionych typach czynów zabronionych, o których dana osoba posiadała wiedzę przed wejściem w życie ustawy, czyli przed 13 lipca 2017 roku, czy też tylko o tych przypadkach, o których osoba ta dowiedziała się po wejściu w życie przedmiotowej nowelizacji? Rozwiązania tych wątpliwości nie ułatwia ustawa wprowadzająca przedmiotową nowelizację kodeksu karnego. Nie zawiera ona bowiem przepisów przejściowych.

Uważna analiza *Wytycznych* pozwala, jak się wydaje, na opinię, że KEP *implicite* uznał, że jedynie wiadomości uzyskane po wejściu w życie ustawy są przedmiotem prawnokarnego obowiązku. Taki pogląd prawodawcy kościelnego należałoby uznać za błędny. Na poparcie tej opinii można podać co najmniej trzy argumenty i zbić trzy kontrargumenty.

Po pierwsze, literalne brzmienie przepisu, co do zasady, jako pierwsze rozstrzyga o znaczeniu przepisu karnego. Wykładnia gramatyczna jest to bowiem podstawowa metoda wykładni tekstu prawa karnego materialnego²⁷. Ten aksjomat ma swoje umocowanie w zasadach (demokratycznego) państwa prawa. Mając to na względzie, należy zwrócić uwagę, że ustawodawca polski w art. 240 kodeksu karnego użył zwrotu „kto, mając”. Analizując formę zastosowanego czasownika, należy stwierdzić, że jest to czasownik niedokonany, oznaczający w tym przypadku czynność trwającą. Oznacza to, że ten, kto ma określoną w tym przepisie informację, w chwili wejścia ustawy, tj. 13 lipca 2017 roku staje się podmiotem zobowiązanym przez ustawodawcę do określonego działania. Ustawodawca w art. 240 kodeksu karnego nie posłużył się zwrotem „kto powziął wiadomość”, jak to ma miejsce np. w art. 910 § 4 kodeksu cywilnego²⁸, czy też zwrotem „kto, dowiedziawszy się”

²⁶ Por. Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Karna z dnia 12 października 2006 r., IV KK 247/06, Legalis nr 84515.

²⁷ Por. L. Morawski, *Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz*, Toruń 2002, s. 82.

²⁸ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 459).

(art. 304 kodeksu postępowania karnego²⁹). Przy takich sformułowaniach można by było sądzić, że chodzi o wiedzę, którą posiadało się już po wejściu w życie ustawy. Z literalnego brzmienia analizowanego przepisu wynika więc to, że kto, mając wiadomość określonej przez ustawodawcę treści, tj. dotyczącej przygotowania, usiłowania lub popełnienia czynów zabronionych wymienionych w art. 240 kodeksu karnego, musi „zawiadomić niezwłocznie”. Ten obowiązek zawiadomienia dotyczy ujawnienia wiedzy, czyli określonego stanu świadomości odnośnie do faktów zaistniałych także przed wejściem w życie tego przepisu.

Po drugie, sensem prawa jest realne określenie i później realizacja celu prawa, który wyznacza ustawodawca. Twierdzenie, że w analizowanym przepisie chodzi wyłącznie o przestępstwa, o których dowiedziała się dana osoba (adresat normy) po 13 lipca 2017 roku, w wielu przypadkach życiowych pozbawia znowelizowany przepis praktycznego znaczenia i przez to czyni go w pewnym zakresie nonsensownym. Celem tego przepisu jest – jak napisano w uzasadnieniu do ustawy wprowadzającej tę nowelizację – „podwyższenie poziomu ochrony małoletnich, ze szczególnym uwzględnieniem małoletnich poniżej lat 15”³⁰. Bezsensowność takiego rozumienia tego przepisu w kontekście celu jest szczególnie wyrazista. Należy zauważyć, że przepis, o którym mowa, ma bez wątpienia pełnić funkcję sprawiedliwościową, ochronną i prewencyjną. Zawarte implicite w *Wytycznych* rozumienie przedmiotowego przepisu kodeksu karnego powoduje, że funkcja ta nie mogłaby być realizowana w tak szerokim zakresie, jak to możliwe. Tym samym zamierzenie ustawodawcy niejako apriorycznie nie może być w określonej części zrealizowane.

Przyjęcie, jak się wydaje, zawartej w *Wytycznych* interpretacji nowelizacji kodeksu karnego pozwalałoby bowiem na skuteczne prawnie tłumaczenie osoby, że informację uzyskała przed wejściem w życie tego przepisu, tj. np. 12 lipca 2017 roku, co zwalniałoby z przedmiotowego obowiązku denuncjacji. Można więc powiedzieć, że nowelizacja kodeksu karnego traciłaby sens, przynajmniej przez pewien okres czasu. Wykładnia proponowana, jak się wydaje, przez KEP w *Wytycznych* byłaby więc wbrew celowi nowelizacji i *mens* ustawodawcy polskiego.

Tylko odmienna interpretacja od tej, jak się wydaje, zawartej w *Wytycznych* zapewni ochronę dobra w postaci wymiaru sprawiedliwości, lecz przede wszystkim,

---

²⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1749 z późn. zm.).

³⁰ Sejm VIII kadencji, Druk 846, Uzasadnienie, s. 1, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=846> (2.06.2017).

mając na względzie przestępstwa opisane art. 197 § 3 lub § 4, art. 198, art. 200 kodeksu karnego, przysłuży się ochronie dobra w postaci wartości, jaką jest zachowanie zasady dobra dziecka. Ta zasada jest dla państwa polskiego jedną z najważniejszych zasad ustrojowych, zaś dla Kościoła jest jednym z ewangelicznych pryncypiów.

Po trzecie, gdy sens prawa jest jasno określony i racjonalny, ustawodawca powinien starać się o efektywność prawa przez siebie stanowionego. Sytuacja, w której prawo jest efektywne, czyli że za jego pośrednictwem ustawodawca ma realny wpływ na adresatów prawa, jest stanem pożądanym. Patrząc przez ten pryzmat na wykładnię przepisu art. 240 § 1 kodeksu karnego, należy stwierdzić, że efektywność normy może przynieść wyłącznie wykładnia nakazująca doniesienie także o czynach sprzed wejścia w życie nowelizacji. Biorąc bowiem pod uwagę dobra, które ma chronić analizowany przepis, nie sposób przyjąć, że *mens legislatoris* dopuszczałby taką swoistą lukę. Gdyby zaś ustawodawca chciał rzeczywiście penalizować niedenuncjowanie czynów popełnionych po wejściu w życie ustawy to, przyjmując, że posiada on odpowiednią kompetencję językową, po prostu umieściłby odpowiedni przepis w tekście ustawy.

Bywa i tak, że na potwierdzenie wykładni mówiącej, iż jedynie czyny popełnione po wejściu w życie nowelizacji są czynami, które podlegają zgłoszeniu, podaje się niekiedy argument z następujących zasad: 1) *lex retro non agit*, 2) *lex severior retro non agit* i *lex mitior retro agit* oraz z zasady 3) *in dubio pro reo*. Wypada te argumenty krótko rozważyć.

Ad 1. Rzeczywiście zasada *lex retro non agit* jest jedną z podstawowych zasad prawa szczególnie mocno akcentowaną na gruncie prawa karnego. Jednakże jej zastosowanie w tym przypadku jest błędne. Zasada ta bowiem odnosi się do czasu popełnienia czynu zabronionego w relacji do wejścia w życie przepisów karnych, a nie do pewnych okoliczności będących elementem konstrukcji hipotezy normy, w tym przypadku posiadania przez osobę wiedzy. Ustawodawca w art. 240 kodeksu karnego uważa za czyn zabroniony niedoniesienie o przestępstwie (po 13 lipca 2017 r.). Nie jest czynem zabronionym samo posiadanie wiedzy o nim przed wskazaną datą czy też po niej.

Ad 2. Zasada *lex severior retro non agit* oraz zasada *lex mitior retro agit* (zob. art. 4 § 1 kk) odnoszą zmianę ustawy do czasu popełnienia czynu i czasu orzekania przez sąd. Czasem czynu jest w wypadku przestępstwa z zaniechania z art. 240 kodeksu karnego czas, w którym sprawca nie wykonał spoczywającego na nim obowiązku ustawowego zawiadomienia o popełnionym przestępstwie. Zasady te milczą w kwestii czasu nabycia wiedzy. Zatem i z perspektywy tych dwóch zasad,

czas nabycia wiedzy jest irrelevantny. Do takiej samej konkluzji trzeba też dojść na gruncie art. 1 kodeksu karnego – czyli zasady *nullum crimen sine lege*.

Ad 3. Argument, że niesprecyzowanie lub brak jasności odnośnie do terminu nabycia wiedzy przez potencjalnego denuncjatora w kodeksie karnym, a przez to stan niepewności prawnej, chroni – zgodnie z zasadą *in dubio pro reo* – potencjalnego sprawcę czynu zabronionego opisanego w art. 240 § 1 kodeksu karnego. Jednakże, po pierwsze, przytoczona zasada to zasada karnoprocesowa, która nie dotyczy wątpliwości natury prawnej, lecz jedynie faktycznej. A po drugie, przedmiotowy artykuł dostatecznie jasno typizuje czyn zabroniony i równocześnie dostatecznie jasno określa obowiązek zachowania się podmiotów. Elementem hipotezy normy karnej jest „posiadanie wiedzy” bez wskazania czasu jej nabycia. Nie ma tu zatem miejsca na wątpliwość.

Odnosząc się więc do pytania badawczego sformułowanego wyżej, należy jednoznacznie stwierdzić, że obowiązek doniesienia o czynach zabronionych wymienionych w znowelizowanym art. 240 istnieje odnośnie do czynów, o których osoba (adresat normy) dowiedziała się zarówno przed wejściem w życie przedmiotowej nowelizacji, jak i po nim. Przyjęcie przez KEP w *Wytycznych* błędnej wykładni przepisu w art. 240 § 1 kodeksu karnego może mieć poważne konsekwencje. Do 13 lipca 2017 roku istniał bowiem jedynie „obowiązek społeczny” wynikający z art. 304 § 1 kodeksu postępowania karnego zawiadomienia prokuratora lub Policji o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu. Niezrealizowanie tego obowiązku nie było przestępstwem, a więc nie było zagrożone sankcją karną³¹. Od 13 lipca 2017 roku sankcją jest kara pozbawienia wolności do lat trzech. W kontekście uzupełniania art. 240 § 1 kodeksu karnego o nowe kolejne typy czynów zabronionych oznacza to, że przed 13 lipca 2017 roku istniał wyłącznie obowiązek społeczny denuncjacji przestępstw seksualnych przeciwko małoletnim poniżej 15 roku życia, zaś z dniem 13 lipca 2017 roku do obowiązku społecznego został dołączony obowiązek prawnokarny.

W tym kontekście trzeba zauważyć, że brak zgłoszenia czynu zabronionego może być w pewnych okolicznościach czynnem o znikomym stopniu szkodliwości, a przez to nie będzie on stanowił przestępstwa (art. 115 § 2 kk). Tak może być

---

³¹ Zob. szeroko o tym J. Łupiński, *Spoleczny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie*, „Prokuratura i Prawo” 2009 nr 1, s. 129–153.

w sytuacji niedoniesienia o przestępstwie, który jest objęty przedawnieniem³². Niemniej obowiązek denuncjacji zarówno prawnokarny, jak i kanoniczny nadal istnieje.

7.

Zarówno znowelizowany przepis art. 240 § 1 kodeksu karnego, jak i znowelizowanie *Wytycznych* może wywołać pozytywne skutki społeczne, m.in. w postaci większej ochrony praw osób małoletnich oraz skutecznej walki z przestępczością³³. Niemal równoległe przeprowadzone działania obu prawodawców są dowodem na to, że państwo polskie i Kościół katolicki potrafią – działając w tym przypadku niezależnie od siebie (a dokładniej mówiąc: Kościół idąc śladami państwa, potrafi) – wykazywać troskę o te same dobra i wartości. Potwierdza się teza podnoszona już w literaturze przedmiotu, że państwo i Kościół to podmioty, które mogą wiele skorzystać na wzajemnej współpracy w zakresie prawnym. Prawo kanoniczne może (skutecznie) wspierać wysiłki prawa polskiego, formułując podobnie brzmiące obowiązki dla adresatów swoich norm i *vice versa*³⁴. W ten sposób oba podmioty, zachowując niezależność i autonomię, realizują zobowiązanie do współdziałania dla rozwoju człowieka i dobra wspólnego (art. 1 Konkordatu³⁵).

Odnośnie do wadliwego tytułu *Wytycznych* oraz wątpliwości co do przyjęcia błędnej, jak się wydaje, wykładni art. 240 § 1 kodeksu karnego przez KEP, należy zaapelować do prawodawcy kościelnego, formułując postulat *de lege ferenda*, o jak najszybszą (kolejną) nowelizację *Wytycznych* w omawianym zakresie.

Notabene w literaturze kanonistycznej można znaleźć także inne postulaty dotyczące treści normatywnej *Wytycznych*³⁶. Przykładowo postulat ustalenia na gruncie prawa kanonicznego karalności publicznego propagowania lub pochwa-

32 Por. L. Wilk, *Obowiązek denuncjacji...*, dz. cyt., s. 36.

33 Por. J. Żylińska, *Prawny obowiązek zawiadomienia...*, dz. cyt., s. 61.

34 Zob. na ten temat obserwacje i postulaty w zakresie prawa rodzinnego np.: P. Kroczek, *Kanoniczne zakazy związane z małżeństwem jako możliwość wsparcia ścisłości alimentów na dzieci*, „Polonia Sacra” 29 (2011), s. 179–194; P. Kroczek, *Prawo kanoniczne wsparciem dla polskiego prawa rodzinnego: teoretyczne podstawy i praktyczne przykłady*, „Bielsko-Żywieckie Studia Teologiczne” 14 (2013), s. 131–145.

35 Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską, podpisany w Warszawie dnia 28 lipca 1993 r. (Dz.U. z 1998 r. Nr 51, poz. 318).

36 Por. P. Skonieczny, *Przestępstwo cięższe pornografii dziecięcej. Komentarz do art. 6 § 1 n. 2 Sacramentorum sanctitatis tutela z 2010 r.*, maszynopis, artykuł ukaże się w kwartalniku „Prawo Kanoniczne” w roku 2017.

lania zachowania o charakterze pedofilskim, które stanowi przestępstwo w polskim prawie karnym z art. 200b kodeksu karnego, lecz nie zostało spenalizowane na gruncie prawa kanonicznego. Innym postulatem jest wniosek o rozciągnięcie karalności za przestępstwa opisane w art. 6 § 1 nr 2 *Normae de gravioribus delictis*, czyli nabywania, przechowywania i rozpowszechniania obrazów pornograficznych małoletnich poniżej 14. roku życia (*imagines pornographicae minorum infra aetatem quattuordecim annorum*) na małoletnich poniżej 18 roku życia. Takie rozwiązanie byłoby zgodne z prawem polskim, które tę granicę wyznacza na 18 lat (art. 202 § 4a kk). Kościół w Polsce, skoro ma takie legislacyjne możliwości, powinien w tym zakresie stosować identyczne wymagania w odniesieniu do swoich wiernych, jak to czyni państwo polskie w odniesieniu do tych, którzy podlegają jego prawu.

Na koniec smutna refleksja: zarówno ustawodawca polski, jak i prawodawca kościelny są zmuszeni okolicznościami społecznymi do stanowienia ustaw, które nakazują denuncjację, i to w przypadku prawa polskiego pod groźbą sankcji karnej. Tym samym nie mogą oni w stosunkach wewnętrznych społeczności, za które są odpowiedzialni stosować się do moralnego wydźwięku powiedzenia „Der grösste Schuft im ganzen Land, das ist und bleibt der Denunziant”³⁷. Byłoby przecież oznaką zdrowia moralnego społeczeństwa i wiernych, realizacją ich potrzeby porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz przejawem powszechnej troski o dobro dzieci, gdyby denuncjacja przestępstw seksualnych popełnianych na szkodę małoletnich odbywała się *sua sponte*.

SUMMARY

Several Comments on the Revised Guidelines of the Polish Bishop's Conference in the Context of the Principles of Legislative Technique and Amended Article 240 § 1 of the Penal Code

The law amending art. 240 of the Penal Code has forced Polish Bishop's Conference to amend the document titled the Guideliens for preliminary canonical investigation in the case of acts against the sixth commandment of the Ten Commandments with a minor under the age of eighteen enacted on 8 October 2014. The purpose of this article is to

---

37 „Największym złoczyńcą w całym kraju jest i pozostanie denuncjator” (przeł. P. Kroczek).

present, in the form of several comments, a critical assessment of the Guidelines made in the context of the principles of the principles technique and the amendment of the Penal Code.

Keywords: Guidelines, the Polish Bishop's Conference, sexual offences, minor, sexual harassment

Kilka uwag do znowelizowanych Wytycznych Konferencji Episkopatu Polski w kontekście zasad techniki legislacyjnej oraz znowelizowanego art. 240 § 1 kodeksu karnego

Ustawa zmieniająca znowelizowany art. 240 kodeksu karnego wymusiła na KEP nowelizację dokumentu zatytułowanego *Wytyczne dotyczące wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia z dnia 8 października 2014 r.* Celem tego artykułu jest przedstawienie w formie kilku uwag krytycznej oceny *Wytycznych* dokonanej w kontekście zasad techniki legislacyjnej oraz wspomnianej nowelizacji kodeksu karnego.

Słowa kluczowe: *Wytyczne*, Konferencja Episkopatu Polski, przestępstwo seksualne, małoletni, molestowanie seksualne

---

BIBLIOGRAFIA

---

1. *Codex Iuris Canonici* auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, 25.01.1983, „Acta Apostolicae Sedis” 75 (1983), pars II, s. 1–301; tekst łacińsko-polski: *Kodeks prawa kanonicznego*, przekład zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski, Poznań 1984.
2. *Congregatio Pro Doctrina Fidei, Normae de gravioribus delictis*, 21.05.2010, „Acta Apostolicae Sedis” 102 (2010), s. 419–434; przekład polski: „L'Osservatore Romano”, wydanie polskie, 10 (2010), s. 53–56.
3. *Corpus iuris civilis*, editio stereotypa, vol. 1, recognovit T. Mommsen, Berolini 1872.
4. Dudka K., *Anonim a wszczęcie postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2005 nr 4, s. 55–62.
5. Green T. J., *The Normative Role of Episcopal Conferences in the 1983 Code*, w: *Episcopal Conferences: Historical, Canonical & Theological Studies*, ed. T. J. Reese, Washington 1989, s. 137–175.

6. Huels M., *A Theory of Juridical Documents Based on Canons 29–34*, „*Studia Canonica*” 32 (1998), s. 337–338.
7. *Kodeks karny. Część szczególna. Tom 11. Komentarz do artykułów 222–316*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2013.
8. *Kodeks karny. Komentarz do części szczególnej*, t. 2, red. A. Wąsek, Warszawa 2006.
9. *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, Warszawa 2017.
10. Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską, podpisany w Warszawie dnia 28 lipca 1993 r., „*Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*” z 1998 r. Nr 51, poz. 318.
11. Kroczek P., *Kanoniczne zakazy związane z małżeństwem jako możliwość wsparcia świątliwości alimentów na dzieci*, „*Polonia Sacra*” 29 (2011), s. 179–194.
12. Kroczek P., *Ocena instrukcji „Dignitas connubii” z perspektywy sztuki legislacji*, „*Prawo Kanoniczne*” 58 (2015) nr 1, s. 94–109.
13. Kroczek P., *Prawo kanoniczne wsparciem dla polskiego prawa rodzinnego: teoretyczne podstawy i praktyczne przykłady*, „*Bielsko-Żywieckie Studia Teologiczne*” 14 (2013), s. 131–145.
14. Kroczek P., *The Art of Legislation: the Principles of Lawgiving in the Church*, 2nd rev. ed., Kraków 2012.
15. Listl J., *Die Einzelkompetenzen der Bischofskonferenz*, w: *Handbuch des Katholischen Kirchenrechts*, Hrsg. J. Listl, H. Schmitz, Regensburg 1999², s. 408–411.
16. Łupiński J., *Spółeczny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie*, „*Prokuratura i Prawo*” 2009 nr 1, s. 129–153.
17. Morawski L., *Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz*, Toruń 2002.
18. Napiórkowski C., *Jak uprawiać teologię*, Wrocław 1991.
19. Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Authentice Interpretando, 15.05.1985, „*Acta Apostolicae Sedis*” 77 (1985), s. 771.
20. Pontificium Consilium de Legum Textibus, *Istruzione Dignitas connubii sulle norme da osservarsi nei tribunali ecclesiastici nelle cause matrimoniali*, 25.01.2005, Città del Vaticano 2005; polskie tłumaczenie *Komentarz do Instrukcji procesowej „Dignitas connubii”*, red. T. Rozkrut, Sandomierz 2007.
21. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” z dnia 20 czerwca 2002 r., „*Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*” Nr 100, poz. 908 z późn. zm.
22. Sejm VIII kadencji, Druk 846, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=846> (2.06.2017).

23. Skonieczny P., *Przestępstwo cięższe pornografii dziecięcej. Komentarz do art. 6 § 1 n. 2 Sacramentorum sanctitatis tutela z 2010 r.*, maszynopis, artykuł ukaże się w kwartalniku „Prawo Kanoniczne” w roku 2017.
24. Stefański R. A., *Anonim jako źródło informacji o przestępstwie*, „Prokuratura i Prawo” 2014 nr 11–12, s. 5–13.
25. Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego, tekst jedn. „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” z 2013 r. poz. 267 z późn. zm.
26. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, tekst jedn. „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” z 2017 r. poz. 459.
27. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, tekst jedn. „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” z 2016 r. poz. 1654.
28. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego, tekst jedn. „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” z 2016 r. poz. 1749 z późn. zm.
29. Ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego, „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” z 2017 r. poz. 773.
30. Wilk L., *Obowiązek denuncjacji w prawie karnym (art. 240 k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 1999 nr 1, s. 21–40.
31. Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Karna z dnia 12 października 2006 r., IV KK 247/06, Legalis nr 84515.
32. *Wytyczne dotyczące wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia*, „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 2015 nr 27, s. 39–49 oraz <http://episkopat.pl/wytyczne-dotyczace-wstepnego-dochodzenia-kanonicznego-w-przypadku-oskarzen-duchownych-o-czyny-przeciwko-szostemu-przykazaniu-dekalogu-z-osoba-niepelnoletnia-ponizej-osiemnastego-roku-zycia> (22.05.2017). Wersja znowelizowana w 2017 r. w http://episkopat.pl/wp-content/uploads/2017/07/KEP_wytyczne_z_aneksami.NOWELIZACJA.2017-1.pdf (14.07.2017).
33. Żylińska J., *Prawny obowiązek zawiadomienia o niektórych przestępstwach (art. 240 k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 2015 nr 10, s. 47–62.